

نهاد ناظر و نهاد استاندارد گذار: تعامل یا تقابل

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در اواخر سال ۱۳۹۴ صورت‌های مالی نمونه‌ی بانک‌ها و مؤسسات مالی - اعتباری را ابلاغ کرد. ابلاغ این صورت‌های مالی به بروز اختلاف‌نظرهایی میان برخی از فعالان حرفه‌ی حسابداری کشور انجامید. برخی مدیران سازمان حسابرسی در شبکه‌های اجتماعی با این صورت‌های مالی ابلاغی مخالفت کردند و آن را نوعی استاندارد گذاری دانستند که براساس قانون در اختیار مقام استاندارد گذار در ایران (یعنی سازمان حسابرسی) باید باشد و اعلام کردند با ورود بانک مرکزی به حیطه‌ی استاندارد گذاری شاهد تضعیف بیش تر حرفه خواهیم بود. چنان که در مواردی مانند تعیین حسابرسان معتمد بورس و جز آن شاهد بودیم.

در مقابل، برخی دیگر از حسابرسان مدعی شدند بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران بنا به وظایف حاکمیتی خویش این صورت‌های مالی نمونه را ابلاغ کرده است. آنان اقدام بانک مرکزی را استاندارد گذاری تلقی نکردند و معتقدند بانک مرکزی در این مهم بنا بر مسئولیت قانونی خود عمل کرده است.

کارشناسان مسئول در پژوهشکده‌ی پولی و بانکی و مدافعان اقدام بانک مرکزی دست کم دو مقاله‌ی تحقیقی و چند یادداشت در این زمینه منتشر کردند. تا هنگام تدوین گزارش حاضر (دهم مردادماه ۱۳۹۵) مخالفان صورت‌های مالی ابلاغی بانک مرکزی نیز ضمن ارائه‌ی یک یادداشت تحلیلی در خبرگزاری فارس، عمدتاً از طریق گفت‌وگوهای انجام شده در شبکه‌های اجتماعی مخالفت خود را با صورت‌های مالی ابلاغی بانک مرکزی برای بانک‌ها ابراز کردند. علاوه بر آن، در این زمینه صورتجلسه‌ی کارگروه فنی و استانداردهای جامعه‌ی حسابداران رسمی نیز ابلاغ شده است.

ابلاغ صورت‌های مالی نمونه‌ی بانک‌ها

در تاریخ بیست و پنجم بهمن ماه ۱۳۹۴، بانک مرکزی اعلام کرد با هدف تهیه‌ی صورت‌های مالی استاندارد و نیز ضوابط حاکم بر فعالیت و بهبود گزارشگری در افشای اطلاعات و قابلیت مقایسه‌ی صورت‌های مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، پس از بازنگری صورت‌های مالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در چارچوب استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) بخشنامه‌ی شماره‌ی ۳۴۳۷۲۳/۹۴ را برای مدیران عامل بانک‌های دولتی، غیردولتی و مؤسسات اعتباری ابلاغ کرد.

در این بخشنامه از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری خواسته شده اطلاعات مالی صحیح و شفاف در قالب صورت‌های مالی، صرفاً توسط هیأت مدیره‌ی بانک / مؤسسه‌ی اعتباری ارائه شود. همچنین در این مجموعه تأکید شده است، اعضای هیأت مدیره و کمیته‌های مرتبط با نظام حاکمیت شرکتی و نظام کنترل‌های داخلی به صورت فعال بر فرآیند تهیه‌ی صورت‌های مالی نظارت جدی و مؤثر داشته باشند.

تشریح ریسک‌های مؤسسات اعتباری باید با توجه به ضوابط ناظر بر حداقل استانداردهای شفافیت و انتشار عمومی اطلاعات و رهنمودهای مدیریت ریسک، کمیته‌ی نظارت بانکی بال و استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی IFRS تنظیم شود. بنابراین ضروری است ریسک‌های ناشی از مدل فعالیت و عملیات بانکداری و چگونگی مدیریت این ریسک‌ها به نحوی توسط بانک / مؤسسه‌ی اعتباری توصیف شود که استفاده کنندگان قادر باشند، ضمن درک صحیح از نحوه‌ی انعکاس معیار ریسک ناشی از فعالیت، از تأثیر آن بر روی هر یک از اقلام ترازنامه و صورت سود و زیان نیز آگاهی یابند.

این بخشنامه الزامات ذکر شده براساس «استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی» را افشای حداقلی عنوان کرد و افزود که هر بانک / مؤسسه‌ی اعتباری با توجه به وضعیت خاص خود، باید به افشای کامل اطلاعات اقدام کند.

موارد تفاوت صورت‌های مالی نمونه‌ی

ابلاغی بانک مرکزی با آخرین

صورت‌های مالی نمونه‌ی بانک‌ها

(مورد پذیرش سازمان‌های حسابرسی و

بورس و اوراق بهادار):

۱. منفک کردن حقوق صاحبان سپرده‌های سرمایه‌گذاری از بدهی‌ها و حقوق صاحبان سهام بانک، در سمت چپ ترازنامه.

۲. ارائه‌ی دو صورت مالی با عناوین (صورت تغییرات در حقوق صاحبان سهام) و (صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری).

۳. اضافه شدن یادداشت‌های توضیحی مربوط به: الف) واحد پولی عملیاتی و گزارشگری، ب) برآوردها، تخمین‌ها و قضاوت‌های حسابداری، پ) مبانی اندازه‌گیری، ت) تشریح ریسک‌های بانک، ث) هزینه‌ی به کارنگرفتن منابع سپرده‌گذاران، ج) معاملات با اشخاص مرتبط (شامل حقوق و مزایای مدیران و تسهیلات دریافتی آن‌ها)، چ) تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط، ح) تسهیلات و تعهدات کلان، خ) مطالبات سوخت‌شده، و د) صورت عملکرد عملیات قرض‌الحسنه.

کارگروه فنی و استانداردهای جامعه حسابداران رسمی ایران: صورت‌های مالی نمونه‌ی ابلاغی بانک مرکزی بعضاً غیرمنطبق با استانداردهای حسابداری است

با توجه به این که صورت‌های مالی نمونه‌ی ابلاغی بانک مرکزی بعضاً غیرمنطبق با استانداردهای حسابداری می‌باشد. لذا تا تعیین تکلیف نهایی موضوع از طریق سازمان حسابرسی به عنوان مرجع تدوین ضوابط و اصول حسابداری و حسابرسی، مؤسسات حسابرسی عضو جامعه باید تارفع شبهات و موارد عدم انطباق با استانداردهای حسابداری، گزارش خود را به نحوی صادر نمایند که موارد غیرمنطبق با استانداردها (ازجمله سرفصل حقوق صاحبان سپرده‌های سرمایه‌گذاری در ترازنامه با عناصر مندرج در چارچوب مفاهیم نظری مغایرات دارد و نیز تفکیک صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری از صورت سود و زیان که موجب عدم انعکاس بخشی از رویدادها در صورت سود و زیان شده است و...) به روشنی مشخص گردد.^۳

۳- کارگروه فنی و استانداردها (صورتجلسه‌ی مورخ ۱۴ تیرماه ۱۳۹۵)

کارگروه مطالعاتی IFRS پژوهشکده پولی و بانکی: ابهامی در نحوه‌ی اظهارنظر حسابرسان وجود ندارد

این پیشنهاد بر اساس یک مطالعه‌ی تحلیلی تطبیقی در پیشینه‌ی منابع معتبر ارائه شده است و نمونه‌های بسیاری از گزارش‌های حسابرسی صادر شده بر این مبنای دوگانه وجود دارد. در عین حال ممکن است راهکارهای دیگری نیز وجود داشته باشد. اما به نظر نمی‌رسد ارائه‌ی بند توضیحی قبل از بند اظهارنظر راه‌حل مناسبی باشد. زیرا ارائه‌ی منصفانه و بیان منطبق با واقعیت شامل خود گزارش حسابرسی نیز می‌شود. برای قضاوت در این رابطه دو ملاحظه‌ی بااهمیت وجود دارد. اول این که، مدل کسب و کار بانکداری ایران نمونه‌ی منحصر به فردی در جهان محسوب می‌شود و منطقاً نیازمند مدل متناسب گزارشگری مالی می‌باشد. دوم این که، مبنای دوگانه در تهیه‌ی صورت‌های مالی بانک‌های ایران (استانداردهای حسابداری و الزامات و مقررات بانک مرکزی) یک واقعیت اجتناب‌ناپذیر است که در برخورد حرفه‌ای به هیچ روی نباید انکار شود.^۴

با توجه به راهکارهای ارائه شده در استانداردهای بین‌المللی و نیز با توجه به بند ۱۵ مقدمه‌ی استانداردهای حسابداری ایران (مصوب سازمان حسابرسی) که استفاده‌ی حسابرسان از متن اصلی استانداردهای بین‌المللی را مجاز دانسته است، به نظر نمی‌رسد ابهامی در نحوه‌ی اظهارنظر حسابرسان در گزارش حسابرسی بانک‌های ایران وجود داشته باشد. زیرا؛

با توجه به موارد فوق نتیجه‌گیری می‌شود که حسابرسان صورت‌های مالی ابلاغی بانک مرکزی را که بر مبنای استانداردهای حسابداری (ایران) و مقررات بانک مرکزی تهیه شده است، مورد رسیدگی قرار می‌دهند و با توجه به بند ۳۱ استانداردهای بین‌المللی حسابرسی و نیز مجوز بند ۱۵ استانداردهای حسابرسی ایران، اظهارنظر مناسب خود را با تأکید بر عبارت .... مطابق استانداردهای حسابداری و مقررات بانک مرکزی ... در بند اظهارنظر ارائه می‌نمایند.

۴- کارگروه مطالعاتی IFRS در صنعت بانکداری، چارچوب گزارشگری مالی بانک‌ها در ایران، پژوهشکده پولی و بانکی، مرداد ۱۳۹۵

احمد بدری:

در اهمیت صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری^۵

...حاکمیت اصول بانکداری بدون ربا بر صنعت بانکداری ایران با مجموعه‌ای از قوانین و مقررات لازم‌الاجرا، مدل خاصی از کسب و کار بانکداری را تعریف کرده و الزاماتی را بر گزارشگری مالی بانک‌های ایران تحمیل می‌کند. از سوی دیگر مجامع دانشگاهی، حرفه‌ای و نهادهای ناظر علاقه‌مند به اجرای IFRS هستند که در غیاب انعطاف‌پذیری در برخی موارد، الزامات آن متناسب با مدل کسب و کار بانکداری بدون ربا در ایران نمی‌باشد.

یکی از راه‌های برون‌رفت از این وضعیت، استفاده از ظرفیت بالقوه‌ی انعطاف‌پذیری چارچوب نظری است. با این رویکرد و با هدف هموارسازی مسیر اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران، در این مقاله، صورت مالی مکملی با عنوان «صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری» معرفی گردید و نشان داده شد که این صورت مالی علاوه بر تأمین هدف پیش‌گفته و ایفای نقش به‌مثابه یک کانال ارتباطی، سطح گزارشگری مالی را از حیث پاسخ‌گویی ارتقا داده و دامنه‌ی افشا را توسعه می‌دهد. در عین حال جامعیت صورت‌های مالی از حیث ویژگی قابلیت مقایسه حفظ شده و ارتباط ذاتی صورت‌های مالی نیز برقرار می‌ماند. نهایتاً به نظر می‌رسد در غیاب این صورت مالی مکمل، گزارشگری مالی منطبق بر IFRS در صنعت بانکداری ایران، فارغ از چالش مواجهه با الزامات قانونی با گزاره‌های چارچوب نظری IFRS نیز در تقابل است به‌ویژه آنجایی که تأکید می‌شود گزارشگری مالی باید شکاف اطلاعاتی بین مباشران (مدیران) و صاحبان منابع را کاهش دهد و اطلاعات لازم برای تصمیم‌گیری اقتصادی را (حداقل) برای عمده‌ترین گروه‌های ذی‌نفع فراهم نماید. در عین حال لازم است تدوین‌کنندگان چارچوب نظری با ارائه‌ی تعریف عملیاتی دقیقی از مفهوم «انعطاف‌پذیری منطقی» راه را بر بی‌نظمی‌های ناشی از اعمال قضاوت‌های شخصی سد نمایند. برخی ویژگی‌ها... نظیر اهمیت، جامعیت، قابلیت مقایسه، حفظ ارتباط ذاتی صورت‌های مالی و نیز انطباق با مدل کسب و کار می‌تواند در این رابطه مفید واقع شود.

۵- به نقل از: احمد بدری، صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری: ارتقای پاسخ‌گویی در مدل کسب و کار بانکداری بدون ربا، همگرا با IFRS، پژوهشکده‌ی پولی و بانکی، مهرماه ۱۳۹۴.

توافق بانک مرکزی و سازمان حسابرسی

مدیرکل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری بانک مرکزی از توافق این بانک با وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان حسابرسی برای رسیدگی به صورت‌های مالی و چگونگی ارایه‌ی گزارش حسابرس مستقل و بازرس قانونی و ابلاغ اجرای مفاد آن به بانک‌های عامل خبر داد.

به گزارش روابط عمومی بانک مرکزی، عباس کمربی در این زمینه گفت: براساس این توافق‌نامه، همه‌ی مؤسسه‌های اعتباری موظف‌اند صورت‌های مالی ابلاغی موضوع بخشنامه ۲۵ بهمن سال ۱۳۹۴ بانک مرکزی را حداکثر تا تاریخ ۳۰ مردادماه امسال، همراه با رسیدگی و اظهار نظر حسابرس در اختیار بانک مرکزی قرار دهند.

وی افزود: براساس این توافق‌نامه، ضرورت دارد حسابرس مستقل و بازرس قانونی مربوطه، صورت‌های مالی مؤسسه‌ی اعتباری تحت حسابرسی خود را طبق استانداردهای حسابرسی ایران که از سوی سازمان حسابرسی تعیین شده و نیز بر مبنای الزامات بانک مرکزی، مورد رسیدگی و اظهار نظر قرار دهد. وی تأکید کرد که این صورت‌های مالی در مجامع عمومی مؤسسه‌های اعتباری، مبنای تصمیم‌گیری قرار دارد.

بانک مرکزی، این توافق‌نامه را به مدیران عامل بانک‌های مربوطه ابلاغ و تأکید کرده که تا پایان وقت اداری شنبه ۱۶ مردادماه فرصت دارند نسبت به ارائه‌ی برنامه‌ی جدید برگزاری مجمع عمومی به بانک مرکزی براساس صورت‌های مالی حسابرسی شده در این توافق، اقدام کنند.

این ابلاغیه به بانک‌های صادرات، ملت، تجارت، سینا، رفاه کارگران، کشاورزی، پست بانک، صنعت و معدن، ملی، سپه، مسکن، توسعه تعاون و توسعه صادرات ارسال شده است. ■

